

Lilian Birath, förstelärare på Nils Fredriksson Utbildning. Legitimerad lärare i svenska, svenska som andraspråk och religion.

I min undervisning är språket centralt, som uttrycksmedel, redskap och källa till kunskap. Det är genom språket vi lär oss nytt och kan uttrycka vem vi är. Ett flerstämmigt klassrum och språkutvecklande arbetssätt är det jag alltid strävar mot. För att nå dit är jag nogg med att bygga relationer med mina elever. Min nyfikenhet på eleverna, vem de är, vad de vill, vad de redan kan och kan utveckla i kombination med ämnena vi studerar ligger till grund för min undervisning.

I klassrummet försöker jag vara en läsande, skrivande och tänkande förebild för mina elever. Jag läser och tänker högt inför mina elever och jag skriver tillsammans med dem, i både svenska och religion, för att synliggöra strategier och lärande. Alla ämnen är språkämnen.

ÄR ALLA ÄMNINGEN SPRÅKÄMNINGEN?

18 SEPTEMBER 2016

Elevers språkliga behärskning varierar. Det är ingen nyhet. Vi är många som på daglig basis kämpar med att möta de olika nivåerna av språklig förståelse i våra klassrum. De senaste åren har även antalet flerspråkiga elever i den svenska skolan ökat men jag tror det är viktigt att förstå att ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt gynnar alla elever, oavsett modersmål och språklig nivå. Det är alltså inte enbart en fråga för svenskläraren.

I skolverkets publikation *Greppa språket, ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet* (2012) skrivs det om just detta. Ofta ställer skolan krav på elever att de ska skaffa sig ämneskunskaper på ett språk de ännu inte behärskar fullt ut. Det kan gälla det mer abstrakta skolspråket skilt från modersmålets vardagsspråk, eller det nya andraspråket. Därför behöver skolans elever möta en undervisning som är både språk- och kunskapsutvecklande. En sådan undervisning är gynnsam för alla elever och nödvändig för flerspråkiga elever. Vidare säger skolverket att en professionell lä-

rare är en lärare som är medveten om språkets roll för elevers kunskapsutveckling i det egna ämnet. Här brukar det bli diskussion. Jag tolkar inte skolverkets skrivning som "alla lärare ska tvingas bli språklärare" däremot tror jag att lärare bör vara medvetna om vilka språkliga krav deras ämne ställer på eleverna. Hur skriver en naturvetare? Hur håller man ett filosofiskt samtal? Vad innebär det att resonera matematiskt?

De nordamerikanska språkforskarna Julie Meltzer och Edmund Hamann (2005) har sammanställt vad som gynnar flerspråkiga elevers lärande och som därmed gynnar alla elevers lärande i alla ämnen. Här är en sammanställning:

- läraren betonar läsning och skrivande
- läraren betonar muntlig framställning, lyssnande och visualiseringar
- läraren betonar tankemässigt krävande uppgifter
- läraren känner till och kan analysera språket i sitt ämne

- läraren fokuserar på en medveten utveckling av ordförrådet i ämnet
- läraren förstår vilka texter som är ämnestypiska och vad som kännetecknar dem
- läraren undervisar om vad som utmärker olika texter i ämnet och också om olika lärandestrategier och använder olika typer av formativ bedömning av elevernas prestationer
- läraren skapar en elevcentrerad klassrumsmiljö

Jag undervisar ofta elever som har svårt att ta till sig det mer abstrakta skolspråket eller ett mer formellt språkbruk över huvud taget. Det gäller elever med svenska som modersmål såväl som andraspråkelever. Att börja arbeta mer språkutvecklande har för mig handlat mycket om att förstå vilka språkliga krav som ställs på mina elever i mina kurser och sedan arbeta för att min undervisning även ska ge eleverna möjlighet att träna och utveckla dessa kompetenser. I ämnesplanen för ett av mina ämnen, religionskunskap (kurs 1) hittar jag följande språkkrav i syftetexten eleven ska ges möjlighet att: reflektera, analysera, använda begrepp, granska, diskutera, argumentera, motivera, värdera. I det centrala innehållet nämns tolkning, analys, tillämpning av och argument och i kunskapskravet för E står det att eleven ska kunna beskriva samband och teorier, resonera, argumentera, analysera, förklara och dra slutsatser.

En väg att hjälpa elever förstå hur man t.ex. för resonemang, redogör för eller drar slutsatser är att arbeta med skrivmallar. Skrivmallen tydliggör struktur, och texttypiska drag.

Uppgift: Jämför matreglerna inom Judendom och Islam och diskutera hur du tror att dessa matregler kan påverka vardagen för religionsutövarna.

Skrivmallen är ett av flera sätt att ge elever vägledning för hur de språkligt ska visa sina kunskaper i olika ämnen men den är bara en metod. Innan vi använder den måste vi själva först förstå vilka språkliga krav som ställs på eleven i våra olika ämnen och sedan gärna tillsammans med ämneskollegor diskutera hur vi hjälper eleverna att erövra dessa ämnesspecifika språkkunskaper.

Utan ett fungerande språk blir det svårt att inhämta kunskap, resonera kring den, applicera den på nya situationer eller kommunicera vad man lärt sig. Dessutom blir det svårt att nå skolframgång eftersom vi bedömer elever efter deras språkliga förmåga att kommunicera sin kunskap i våra respektive ämnen. Här kommer avslutningsvis en formulering jag tror ni känner igen. Alla kanske inte gillar den men om vi går med på att det är med hjälp av språket vi kommunicerar vår kunskap så är det också så att: alla ämnen är språkämnar.

Exempel på skrivmall (religionskunskap 1)

Uppgift: Jämför matreglerna inom Judendom och Islam och diskutera hur du tror att dessa matregler kan påverka vardagen för religionsutövarna.

Jag ska jämföra _____ inom _____ och _____ Jag kommer även att diskutera hur dessa kan påverka vardagen för religionsutövarna.

*Inom _____ kallas matreglerna för _____.
Kännetecknande för dessa är att _____.*

*Inom _____ kallas matreglerna för _____.
Kännetecknande för dessa är att _____.*

Likheterna mellan de två religionernas matregler är _____

De skiljer sig åt när det gäller _____.

En annan likhet/skillnad är _____.

Dessa matregler kan påverka vardagslivet i olika situationer. Ett exempel är _____ eftersom _____ vilket gör att _____ Ett annat exempel på hur matregler kan påverka vardagen för den religiöse är _____ eftersom _____

Däremot anser jag (inte) att _____ är ett problem eftersom _____.

Att diskutera:

- *Vilka språkliga krav innehåller mitt ämne?*
- *Vilka språkliga krav brukar eleverna ha svårt att nå i mina kurser?*
- *Hur undervisar jag för att eleverna ska nå de språkliga krav som mitt ämne ställer på eleverna?*
- *Vilka möjligheter har vi på vår arbetsplats för att diskutera ämnesspråket?*

FÖRSTELÄRARENS UPPDRAG I SVEDALA KOMMUN

En tjänst som förstelärare innebär ett starkt uppdrag med ökade krav på att utveckla egen undervisning, att följa med i skolforskning, att sprida kunskap och vara aktiv i det kollegiala samtalet för att utmana och stödja kollegor. I uppdraget ingår att vara en förebild för kollegor och att aktivt bidra till att synliggöra och verka för undervisning i enlighet med kommunens utvecklingsarbete.

Förstelärarens klassrum ska vara öppet för lektionsbesök av förvaltning, rektor, kollegor, föräldrar och inbjudna gäster och denne förväntas ha ett öppet och kritiskt förhållningssätt till sin praktik. Förstelärare förväntas också regelbundet blogga om sin undervis-

ning på "Förstelärare bloggar". Bloggandet är en del av kommunens kvalitetssäkring och syftar till att synliggöra förstelärarens undervisning för kollegor, rektorer men även till att synliggöra Svedalas utvecklingsarbetet för utomstående.

Den som är förstelärare i Svedala:

- visar på ett medvetet förhållningssätt till undervisning
- arbetar utifrån det utvecklingsarbete som sker i kommunen
- förbättrar resultat genom ett formativt förhållningssätt
- vågar vara och agera som positiv förebild för kollegor
- kan kommunicera och beskriva sitt arbete

Försteläraren ska arbeta för att alla elever ska lyckas och utifrån en vetenskaplig grund.